

משנה ג

אין נותנין בשבת ביצה שאינה מבושלת בצד המיחם המלא מים חמים שהורידוהו מהאש בשביל שתתגלגל - תתבשל מעט מחום המיחם שהוא מתולדת האש³⁹, **ולא יפקיענה בסודרין** - לא יכרכנה בתוך סודר שהתחמם קודם בשמש בשביל שתתגלגל, שגזרו חכמים על תולדת חמה משום תולדת האש, **ורבי יוסי מתיר לחממה בסודרין**, שאינו גוזר בזה⁴⁰.
ולא יטמיננה את הביצה **בחול ובאבק דרכים** שנתחממו בשמש **בשביל שתצלה** ואף רבי יוסי מודה בזה⁴¹:

משנה ד

מעשה היה שעשו אנשי טבריא והביאו בערב שבת סלון - צינור של צונן - מים צוננים לתוך אמה - תעלה של מים חמין מחמי טבריה, כדי שהמים שבסילון יתחממו מחמתם.
אמרו להם חכמים: אם בשבת כלומר, המים העוברים בצינור בשבת, דינם כחמין שהוחמו

ר' עובדיה מברטנורא התנור: ג אין נותנין. בשבת: ביצה בצד המיחם. קומקום של נחושת שמחממים בו המים ע"ג האש: שתתגלגל. שתצלה קצת עד שתהא מגולגלת כלומר מעורבת: ולא יפקיענה בסודרין. לא ישברנה על סודר שהוחם בחמה כדי שתצלה בו, דגורין תולדות חמה אטו תולדות האור: ורבי יוסי מתיר. דסבר לא גורין תולדות חמה אטו תולדות האור. ואין הלכה כרבי יוסי: לא יטמיננה בחול ובאבק דרכים. שהוחמו מכח החמה, ובהא לא שרי רבי יוסי דגזר חול אטו רמץ, הואיל ותרוויהו דרך הטמנה אתי למימר מה לי רמץ מה לי חול. אי נמי גזר ר' יוסי שמא יזיז עפר ממקומו, שמא לא יהא שם חול עקור ככל הצורך ואתי לאוזוי עפר הדבוק, והוי תולדה דחורש: ד סילון. צינור שממשיכין המים לתוכו, והיה אותו צינור משוקע בחמי

טבריא ומתחמם מכח אותם המים החמים, וכשהיו המים צוננין נמשכין בתוכו מתחממין באותו סלון שנתחמם בתוך חמי טבריא. ואמרו חכמים שהמים שנמשכו באותו צינור בשבת דינם כדין חמין שהוחמו בשבת שאסורים לרחוץ בהן אפילו אבר קטן, ואסורים אף בשתיה. והמים שעוברים בו ביום טוב דינם כדין חמין שהוחמו ביו"ט שאסורים לרחוץ בהם כל הגוף, אבל מותר לרחוץ

ביאורים והרחבות

39. בגמרא אמרו: בשם רב יוסף, גלגל - חייב חטאת.
40. בגמרא (לט, א) למדין בשם רב נחמן, שלחמם בשמש עצמה מותר לדברי הכל, שאין דרך בישול בכך, ולחמם בתולדות האור (דברים שהתחממו מהאש, כגון לתת ביצה בצד המיחם) אסור לדברי הכל, לא נחלקו אלא בתולדות החמה (דברים שהתחממו מחום השמש, כגון להפקיע ביצה בסודר): חכמים אוסרים תולדות חמה משום תולדות האור, ורבי יוסי סובר שאין גוזרים, ולכן מותר לחמם בתולדות החמה.
41. בגמרא שואלין, מדוע רבי יוסי המתיר לחמם בתולדות חמה, אינו חולק גם כאן, שהרי חול ואבק דרכים הינם תולדות חמה? והשיבו: רבה אמר: גזרה שמא יטמין ברמץ (אפר חס). פירש"י: דמאן דחזי סבר, מכדי האי לבשולי והאי לבשולי, ותרוויהו דרך הטמנה, מה לי רמץ מה לי חול, ומשום הכי מודה רבי יוסי. רב יוסף אמר: מפני שמזיז עפר ממקומו (והרי זה כחופר בחול, ויש אומרים שיש בזה איסור מוקצה).

בידיים **בְּשַׁבָּת**, וְאֶסוּרִין הַמִּים הַלְלוּ **בְּרַחֲמֵיהָ** -
לרחוץ בהם, אפילו פניו ידיו ורגליו ו**בְּשַׁתְּיָהּ**.

וְאִם בְּיּוֹם טוֹב כְּלוּמַר, הַמִּים הַעוֹבְרִים בְּצִינּוֹר בְּיוֹם
טוֹב, דִּינָם **בְּחַמִּין שְׁהוֹחֲמוּ בְּיּוֹם טוֹב, אֶסוּרִים**
בְּרַחֲמֵיהָ שֶׁל כָּל הַגּוֹף (אך פניו ידיו ורגליו מותר),
וּמְתָרִין **בְּשַׁתְּיָהּ** כְּדִין אוֹכֵל נֶפֶשׁ.

מוֹלְיָאָר - כְּלִי שֵׁישׁ בּוֹ בֵּית קִיבּוּל גָּדוֹל לְמִים, וְלִצִּידוֹ
יֵשׁ בֵּית קִיבּוּל קָטָן לְגַחְלִים כְּדִי לְחַמֵּם אֶת הַמִּים
הַגְּרוּפִי - שֶׁגִּרְפוּ מִמֶּנּוּ אֶת הַגַּחְלִים - **שׁוֹתִין הַיִּמְנוּ**
בְּשַׁבָּת לְפִי שְׂאִינוּ מִחֲמַם בְּשַׁבָּת, אֲלֵא רַק שׁוֹמֵר עַל
חֹום הַמִּים. אֲבֵל **אֲנִיטִיכִי** - כְּלִי שֶׁבִּקְרַקְעִיתוֹ יֵשׁ בֵּית
קִיבּוּל לְגַחְלִים וְעַל גִּבּוֹ בֵּית קִיבּוּל לְמִים, **אֵף עַל**
פִּי שְׁגֻרּוּפָה - אֵין **שׁוֹתִין מְמוֹנָה** בְּשַׁבָּת, לְפִי
שֶׁהוּא מִחֲמַם אֵף לְאַחַר שֶׁהוּצִיאָו מִמֶּנּוּ אֶת הַגַּחְלִים,
וְנִמְצָא שֶׁהַמִּים מִתְחַמְּמִים בְּשַׁבָּת:

דיני כלי ראשון וכלי שני בשבת

משנה ה

הַמִּיחָם - קוֹמְקוֹם שֶׁל מִים חֲמִים **שְׁפִינְהוּ** -
שֶׁהַעֲבִירוּ מֵעַל הָאֵשׁ, וְהוּא נִקְרָא 'כְּלִי רֵאשׁוֹן' - **לֹא**
יִתֵּן לְתוֹכוֹ צִינּוֹן - מִים צוֹנְנִים מוֹעֲטִים **בְּשִׁבִיל**
שְׂיַחֲמוּ מֵהַמִּים הַחֲמִים שֶׁבִּתּוֹךְ הַמִּיחָם, שֵׁישׁ זֶה
מִשׁוּם בִּישׁוּל. **אֲבָל נוֹתֵן הוּא מִים מְרוּבִים לְתוֹכוֹ**
- לְתוֹךְ הַמִּיחָם אוֹ אֶפֶילוֹ מִים מוֹעֲטִים **לְתוֹךְ הַכּוֹס**
שֶׁהֵיוּ בָּהּ מִים חֲמִים מֵהַמִּיחָם, וְהִיא 'כְּלִי שְׁנִי' **כְּדִי**
לְהַפְּשִׁירָן וְלֹא לְחַמְּמָם⁴².

הַאֵילָפֶס - הַמַּחְבֵּת וְהַקְּדֵרָה שֶׁהַעֲבִירוּ מִן הָאֵשׁ
מְרַתְּחִין - בְּעוֹדָם רוֹתְחִים, אֶפֶילוֹ סְמוּךְ לְחִשְׁכָּה - **לֹא יִתֵּן לְתוֹכָן תְּבִלִין**
מִשְׁתַּחֲשֵׁךְ, שְׁכֵלִי רֵאשׁוֹן מִבְּשֵׁל כָּל זְמַן שְׂרוּתָח (אֶפֶילוֹ שְׂאִינוּ עַל הָאֵשׁ). **אֲבָל נוֹתֵן**

ר' עובדיה מברטנורא
בהן ידיו ורגליו, ומותרין בשתיה
והלכה כחכמים. וחזרו בהם
אנשי טבריא ושברו את הסלון:
מוליאאר. פירשו בגמרא מים
מבפנים וגחלים מבחוץ, והוא
כלי שיש לו בית קיבול קטן
אצל דופןו מבחוץ מחובר לו
ונותנים שם גחלים, והמים
בקבולו הגדול, ואם גרפוהו מן
הגחלים מבעוד יום שותין מן
המים שבקבולו הגדול בשבת,
ואע"פ שהוחמו קצת מחמת
כלי, לפי שאינו מוסיף הבל
אלא משמר ומקיים חום שלהם
שלא יצטננו: **אנטיכי**. הוא כלי
נחושת שיש לו שתי שוליים
ומשימין המים למעלה והאש
למטה בין שתי השוליים, ומתוך
שהאש למטה בין שתי השוליים
חומו נשאר הרבה, ואע"פ
שגרף הגחלים מע"ש המים
מתחממים בו בשבת, לפיכך
אין שותים מהם בשבת:
ה המיחם. קומקום של נחושת
שמשמין אותו על גב האש
לחמם המים שבתוכו: שפינהו.
מעל הכירה ויש בתוכו מים
חמין: לא יתן לתוכו. מים
מועטים כדי שיתחממו מן
המים החמין שנשארו בתוך
המיחם, דהוה ליה כמבשל
בשבת: אבל נותן לתוכו. מים
מרוכים עד שישובו הכל

ביאורים והרחבות

42. בגמרא (מא ב) למדין בשם אביי: המיחם שפינהו ויש בו מים חמין, לא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחמו, אבל נותן לתוכו מים מרוכים כדי להפשירן. ומיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר, מפני שמצרף (מחזק את דפנות המיחם), ורבי יהודה היא דאמר

הוא תבלין לתוך הקערה או לתוך התמחוי שנתן לתוכן תבשיל שהתבשל בקדרה או אילפס, שהרי הן 'כלי שני' וכלי שני אינו מבשל. רבי יהודה אומר: לכל הכלים הוא נותן תבלין, ואפילו לכלי ראשון, חוץ מדבר שיש בו חמץ וציר של דגים מלוחים, שחריפות החומץ והציר מסייעים למים הרותחים לבשל את התבלין⁴³:

דיני מוקצה בשבת

משנה ו

אין נותנין בשבת פלי תחת הנר הדולק כדי לקבל בו את השמן הנוטף מן הנר, מפני שהשמן "מוקצה" הוא (שהרי הוקצה לנר), וכשנוטף לתוך הכלי גם הכלי נאסר בטלטול, ואסור לבטל בשבת כלי מהיכנו לפי שהוא כבונה את הכלי במקומו, ואם נתנו מבעוד יום - מותר. ואין נאותין מִפְּנֵוּ - מן השמן הנוטף מן הנר בשבת, לפי שאינו מן המוכן שהוקצה להדלקת נר שבת⁴⁴.

ר' עובדיה מברטנורא פושרין: או לתוך הכוס. ואע"פ שהוא כלי שני דוקא להפשירן מותר, אבל מועטים כדי שיוחמו לא, דסבירא ליה להאי תנא דכלי שני מבשל. ולקמן תנינן אבל נותן הוא לתוך הקערה דמשמע דכלי שני אינו מבשל. והלכה דכלי שני אינו מבשל: שהעבירן. מן האור: מרותחין. בין השמשות: לא יתן לתוכן תבלין. משתחשך, דכלי ראשון כל זמן שרותח מבשל: אבל נותן הוא לתוך הקערה. דכלי שני אינו מבשל: תמחוי. כמין קערה גדולה שמערה כל האילפס לתוכו ומשם מערה לקערות: לכל הוא נותן. אפילו לכלי ראשון: חוץ מדבר שיש בו חמץ או ציר. הנוטף ממליחת דגים שהם מבשלין התבלין, ואין הלכה כר". ודוקא תבלין הוא דאסור ליתן בכלי ראשון אפילו

לאחר שהעבירו מן האור, אבל מלח אפילו בכלי ראשון לא בשלה, אלא ע"ג האור בלבד, לפיכך מותר לתת מלח אפילו בכ"ר לאחר שהעבירו מן האור: ו אין נותנין. בשבת: כלי תחת הנר לקבל בו את השמן. המטפף, משום דשמן מוקצה הוא ואסור לבטל כלי מהיכנו, כלומר להושיב כלי במקום שלא יוכל עוד ליטלו משם, דהוה ליה כקובע לו מקום ומחברו בטיט ודמי למלאכה, וכלי זה משיפול בו השמן מוקצה הוא ואסור לטלטלו: אין נאותין. אין נהנין מן השמן המטפף מן

ביאורים והרחבות

דבר שאין מתכוון אסור. אמר רב: לא שנו אלא להפשיר, אבל לצרף אסור. ושמואל אמר: אפילו לצרף נמי מותר. לצרף לכתחילה מי שרי? אלא אי איתמר הכי איתמר, אמר רב: לא שנו (שמותר להוסיף מים) אלא שיעור להפשיר, אבל שיעור לצרף - אסור, ושמואל אמר אפילו שיעור לצרף מותר (דלשמואל דבר שאין מתכוון מותר).

43. בגמרא (מב, ב) שואלין, האם רבי יהודה חולק על הרישא ולקולא, שברישא נאסר לשים תבלין לכל סוג של קדרה ורותח, ורבי יהודה מתיר לתת לכל קדרה, חוץ מקדרה שיש בה חומץ או ציר, או שמא רבי יהודה חולק על הסיפא ולחומרא, שחכמים אומרים שמותר לתת הכל לתוך קערה או לתוך התמחוי, ורבי יהודה מחמיר, שלתוך חומץ או ציר אין לתת תבלין. וביארו שרבי יהודה חולק על הרישא ומיקל, כדגרסינן בברייתא: רבי יהודה אומר: לכל אילפסין הוא נותן, לכל הקדירות רותחות הוא נותן, חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר.

44. בגמרא (מד, א) למדין מברייתא: תנו רבנן: מותר השמן שבנר ושבקערה - אסור להסתפק ממנו, ורבי שמעון מתיר.